

SAMTIDEN FRA FRAMTIDEN

OLE MARTIN MOEN er filosof og professor ved OsloMet. I «Samtiden fra framtiden» diagnostiserer han viktige institusjoner eller fenomener i samtiden – sett fra framtiden.

Monomani

I løpet av hundreåret 1950 til 2050 så vi en gradvis liberalisering av relasjonsnormene. Intime relasjoner mellom personer med ulik hudfarge, og mellom likekjønnede, ble gradvis mer akseptert.

En av normene som ble opprettholdt helt frem til slutten av 2050-tallet, er dog normen om *monogami*. Mens det ble akseptert at en samtidig kunne ha mange venner, og samtidig elske en ubegrenset mengde av sine barn, var det vanlig å mene at man bare kunne ha en romantisk relasjon til én av gangen. Et romantisk monopol, *monogami*, ekskluderte, interessant nok, ikke bare andre romantiske relasjoner, men også andre seksuelle relasjoner.

Det synes å ha vært bredt anerkjent, hva angår mat, at man kan ha en favorittrett uten dermed å måtte ønske å ha denne retten ved alle måltider resten av livet. I intime relasjoner ble imidlertid praktisert variasjon – såkalte *sidesprang* – ansett som tegn

på at relasjonen var over. For å skremme partnere fra å praktisere variasjon på dette feltet, ser det ut til å ha vært vanlig å true med å legge relasjonen i grus dersom dette skulle bli oppdaget. Dynamikken mellom partene likner den historikere kjenner fra *kald krig*.

Denne praksisen hadde bakgrunn i religiøse forestillinger, noe som var tydelig i språket som ble brukt. Å bryte monopol ble kalt å være *utro*. På engelsk ble dette fenomenet kalt *infidelity* (jf. *infidel*), og den som utførte handlingen, ble kalt *unfaithful*.

Den religiøse ballasten var også tungt til stede i ritualer som tradisjonelt hadde innledet denne typen relasjoner, men som i økende grad ble brukt for å bekrefte dem. Her var normen at kvinnen var kledd i hvitt, fargen for jomfruelighet, og ble geleidet frem til alteret av sin far for overrekkeelse til den nye mannen i hennes liv, som hun skulle være med «til døden skiller dem ad».

Det var også vanlig med et *brudeslør*, en tildekking av ansiktet som ved bruk av *niqab* eller *burka*, og som ble dratt til side når en religiøs autoritet sa at mannen fikk kysse kvinnen.

Flere historikere har vist til kulturelle markører som vedkjente brutaliteten i systemet. Å legge en plan om et bryllup ble kalt å *forlove* seg, noe som – gitt liknende uttrykk, slik som å *forsnakke* seg, *forhaste* seg eller *forsove* seg – antydte at man her lovet for mye. Tilstanden man da var på vei inn i, ble betegnet som *gift*. Den man inngikk dette sammen med, ble kalt en *ekte felle*, dog lett maskert ved at de to ordene ble trukket sammen.

Få dager før seremonien var det vanlig med *utdrikningslag*, som har navnet sitt på grunn av et stort oralt inntak av det bedøvende rusmiddelet alkohol. Utdrikningslagene var preget av galgenhumor knyttet til at frihet, lek og glede nå tok slutt.

Etter giftermålet var normen å etablere en *kjernefamilie*: en separat husholdning i en adskilt boenhet bestående av de to voksne og deres barn. Kombinasjonen av kjernefamilier og monogaminormer ga opphav til flere alvorlige problemer. Ett problem var at de fleste barn vokste opp i en omsorgsbase som lett gikk i stykker. Hvis en av de to voksne på noe tidspunkt var kroppslig intim med en annen person enn den andre voksne, var barns omsorgsbase forventet å gå i oppløsning.

Et annet problem, som ble gjort svært tydelig med eldrebølgen på 2030-tallet, var at svært mange eldre, etter sin partners bortgang, levde i isolasjon, og på en måte som la unødvendig beslag på mye boareal.

Kjernefamiliens fall kan langt på vei forklares av denne typen realhistoriske forhold. Imidlertid ser idémessige endringer også ut til å ha spilt en viktig rolle. Gjennombruddet kom da det som ble kalt *longtermism*, langtidstenkning, ikke lenger var begrenset til effektiv altruisme-bevegelsen, men også fikk gjennomslag i konservative kretser.

Tidligere hadde konservative lagt til grunn at å utfordre kjernefamilien ville være å utsette familier for et moderne eksperiment man ikke visste følgene av. Etter hvert ble det imidlertid velkjent at kjernefamilien hadde blitt den dominerende formen for husholdning først på 1800-tallet,

med den industrielle revolusjon. Opp gjennom nesten hele historien har mennesker levd i større husholdninger, først i form av flokker og klaner og deretter i form av storfamilier og som deler av gårder. Felles for disse samlivsformene var at et nettverk av folk tok del i arbeidet med å ivareta barn. Fra slutten av 2030-tallet var det blitt utbredt blant tilhengerne av den dominerende konservative strømmingen, *long-term conservatism*, at det er kjernefamilien som utgjør et moderne eksperiment som vi ikke vet følgene av.

Det synes å ha vært bredt anerkjent, hva angår mat, at man kan ha en favorittrett uten dermed å måtte ønske å ha denne retten ved alle måltider resten av livet.

Blant de yngre tilhengerne av *longterm conservatism* ble det også gradvis anerkjent at monogaminormer hadde evolvert for å fungere i patriarkalske samfunn der det hadde vært høy grad av fattigdom og en sterk kobling mellom å ha sex og å lage barn. Dermed var det ikke gitt at disse normene var godt tilpasset et moderne samfunn der prevensjonsmidler hadde frikoblet å ha sex fra å lage

barn. Denne innsikten motiverte konservative intellektuelle til å undersøke om det fantes relasjonsnormer som hadde utviklet seg, og vist seg bærekraftige, gitt de moderne betingelsene.

Søkelyset falt, ikke overraskende, på relasjonsnormene i den skeive kulturen. Skeives relasjonsnormer hadde vokst frem i sekulære og likestilte miljøer der det å ha sex hele tiden hadde vært frikoblet fra det å lage barn. Samtidig hadde samholdet og solidariteten i det skeive miljøet vist seg å være robust i møtet med moderne informasjonsteknologi.

Konservatives raskt økende oppslutning om skeive relasjonsnormer førte med seg en større kulturendring. Gradvis ble det ansett som urimelig, i bredere lag av befolkningen, å kreve å få ha monopolprivilegier knyttet til sin partners seksualitet. Etter hvert begynte det dermed også i heterofile relasjoner å bli regnet som ufint å lage bruduljer – og å innta rollen som en selvrettferdig *drama queen* – bare fordi ens partner iblant er seksuelt intim med andre enn en selv.

Selv om Norge var langt fremme i denne historiske utviklingen, må endringene i norske relasjonsnormer sees som en del av en større internasjonal trend. Omveltningen som denne trenden førte med seg, er det som i dag – basert på det engelske begrepet *nuclear family* – er kjent som *the second nuclear disarmament*. ■